

საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემია
GEORGIAN NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES

გურამ თევზაძე GURAM TEVZADZE

The Georgian Orthodox icon of Peter the Iberian.

პეტრე იბერი

ეძღვნება პროფ. ეშ გოუბარის

80 წლისთავს

PETER THE IBERIAN

Dedicated to the 80th anniversary

of Prof. Ash Gobar

თბილისი – Tbilisi

გამომცემლობა
CARPE DIEM

პეტრე იბერი(411-491) ძველი ქართული და საერთოდ, ქრისტიანული მსოფლმხედველობის გამოჩენილი წარმომადგენელია. მისი მოძღვრება და მოღვაწეობა, როგორც თეორიული, ისე რელიგიურ-ეთიკური თვალსაზრისით მის სიცოცხლეშივე მაღალ შეფასებას იმსახურებდა საზოგადოების ყველა ფენაში. ამის მოწმე იყო მისი მრავალი ერთგული მოწაფე, რომელთაც მომავალ თაობებს დაუტოვეს დიდი მასწავლებლის ნააზრევის და მისი ცხოვრების წესის აღწერა.

წინამდებარე ნაშრომის ავტორი აანალიზებს პეტრე იბერის მსოფლმხედველობის ზოგიერთ პრინციპს, რომელნიც მნიშვნელოვანია თანამედროვე ეთიკური და, საერთოდ, სოციოლოგიური აზროვნებისათვის.

Peter the Iberian (411-491) is an outstanding figure in the ancient Georgian theology and Christianity in general. His teaching and life, viewed both from theoretical and religious-ethical points, were highly praised during his lifetime in every section of the society. This was witnessed by many devoted disciples who were gathered around Peter the Iberian. These disciples were faithfully following his principles and left the description of his life and teaching to future generations.

The author analysed some principles of the world outlook of Peter the Iberian, that are important for contemporary ethical and, in general, sociological thought.

რედაქტორი ფილოსოფიის დოქტორი *ალექსანდრე ალადაშვილი*

გამოცემა არაკომერციულია. ამ და სხვა ამგვარი გამოცემის შესაძლებლობას ავტორი უმადლის ბატონ *ბიძინა ივანიშვილს*.

Editor Doctor of Philosophy *Alexander Aladashvili*

Non-Profit publication. The author is indebted to Mr. *Bidzina Ivanishvili* for opportunity of issuing this and similar publications.

© გურამ თევზაძე, 2009

© გამომცემლობა CARPE DIEM

ISBN 978-9941-0-2522-8

პეტრე იბერი

„სამკაული და სიძადული ქართველთა და მეოხი ყოვლისა სოფლისა“

ადამიანის, როგორც სასრულო გონიერი არსების სპეციფიკა ისაა, რომ იგი თავისი სასრულობის გაცნობიერების შემდეგ, საკუთარ არსებობას მიიჩნევს გარდუეალი სიკვდილისაკენ სვლად, ანუ როგორც მ. ჰაიდეგერი ამბობდა „ყოფნად სიკვდილისაკენ“. „ყოფნა სიკვდილისაკენ“, ანდა „სიკვდილისათვის მზადება“ (პლატონი), რომელსაც, რუსთველის სიტყვებით, რომ ეთქვამთ, ვერაფერი დააკავებს, მოსვლის დროსა და ფორმასაც ვერაფერი დაუდგენს, არსებითია ადამიანის ცნობიერებაში. იმდენად არსებითი, რომ ადამიანი მასზე ფიქრობს მაშინაც, როცა მისი არც ფიზიკური, არც სულიერი და არც გარეგანი(სოციალური) მდგომარეობა მის არავითარ საშიშროებაზე არ ლაპარაკობს. ამ დროსაც ადამიანი თავის მოქმედებას იმის მიხედვით ზომავს, თუ როგორ ესმის სიკვდილი. პავლე მოციქულმა ზღვრული სიცხადით გამოხატა ათეისტის და თეისტის პოზიციები ამ საკითხში და უჩვენა, რომ ეს განმსაზღვრელია ადამიანის რაობისათვის, რომ თუ სიკვდილი, როგორც გაარარავება არსებობს, თუკი მკვდრები არ აღდგებიან, მაშინ: ვჭამოთ და ვსვათ, ვინაიდან ხვალე მოკვდებით (კორ. I, 15, 32). იმის მიხედვით, თუ როგორ ესმის ადამიანს სიკვდილი (როგორც გაარარავება, როგორც გარდაცვალება, თუ როგორც ყოველივეს გამაუფასურებელი მარადიული წრებრუნვა), აგებს ადამიანი თავის ცხოვრებას, ე.ი. თავის მიმართებას ოჯახთან, გვართან, ერთან, სახელმწიფოსთან, კაცობრიობასთან და ღმერთთან. ამ შეხედულებათა ერთიანობას მსოფლმხედველობა ეწოდება, რომელსაც, როგორც საკუთარი ცხოვრების საზრისის დადგენას, ადამიანი ირჩევს და რომლისთვისაც იგი, როგორც სასრულო გონიერი არსება, პასუხისმგებელია საკუთარი თავის, სხვებისა და ღმერთის წინაშე. ამიტომ ამბობენ, რომ ადამიანი არ არსებობს მსოფლმხედველობის გარეშე. ცხოველი არსებობს თავის საცხოვრის გარემოში, ადამიანი კი სამყაროში.

ფარნავაზის (ძვ. წ. IV ს.), მირიან მეფის (ახ. წ. IV ს.) და ვახტანგ გორგასლის (გარდ. ახ. წ. 502 წ.) გეგერდით, პეტრე იბერი (410-491) ის მოღვაწე და მოაზროვნეა, რომელმაც სიღრმისეულად გაიაზრა პიროვნების მიერ ცხოვრების საზრისის ძიების გზაზე არსებული პრობლემები, საკუთარი შესაძლებლობები, პასუხისმგებლობა საკუთარი თავის, კაცობრიობის, საკუთარი ერის და ღმერთის წინაშე და ააგო მსოფლმხედველობა, სახელმძღვანელოდ მის თანამედროვეთა ამქვეყნიური მოღვაწეობისათვის და სანიმუშოდ შთამომავლობისათვის.

პეტრე იბერი ძველი ქართული და საერთოდ ქრისტიანული მსოფლმხედველობის გამოჩენილი წარმომადგენელია, რომლის მოძღვრება და მოღვაწეობა, სანიმუშოა, როგორც თეორიული, ისე რელიგიურ-ზნეობრივი თვალსაზრისით. იგი პირველი ქართველი სასულიერო პირი, რომელმაც საერთაშორისო სახელი და პატივი მოიპოვა. უდავოა, რომ იგი უმაღლეს შეფასებას იმსახურებდა საზოგადოების ყველა ფენაში, რისი მოწმენიც იყვნენ პეტრეს გარშემო შეკრებილი ერთგულ მიმდევართა მრავალრიცხოვანი წარმომადგენლები. ისინი პეტრე იბერის პრინციპებს ერთგულად იცავდნენ და მისი ცხოვრების შთამბეჭდავი აღწერაც დაუტოვეს მომდევნო თაობებს.

პეტრე იბერის სახელთანაა, არსებითად, დაკავშირებული ქართული კულტურის მნიშვნელოვანი ცენტრების (მონასტრების) მშენებლობა წმინდა მიწაზე. სწორედ მის მიერ აგებული ერთ-ერთი ქართველთა მონასტრის წარწერა ჩათვალა აკად. გ. წერეთელმა ქართული დამწერლობის შემორჩენილ ძეგლთა შორის უძველეს ნიმუშად. მასში პეტრეს მშობლების, პაპის და თავად პეტრეს საერო, ქართული სახელია (“მურვანოსი”) მოხსენებული. მის მონასტერში წელიწადის გარკვეულ დღეს ღოცვები ქართულად იკითხებოდა და ქართველი მორწმუნენი მოიხსენიებოდა. უდავოა ცნობები, რომლებიც, როგორც იმპერატორის სასახლეში, ისე მის გარეთ, იმდროინდელი საერო და სასულიერო ცხოვრებაში პეტრე იბერის დიდ მნიშვნელობაზე მიუთითებენ, რამაც განაპირობა ის,

რომ ძველი ქრისტიანული ლიტერატურის კლასიკურად მიჩნეულ სახელმძღვანელოებში მას საპატიო ადგილი ეთმობა (1.315-317).

ბერძნულად დაწერილი პეტრე იბერიის ცხოვრება, სამწუხაროდ დაკარგულია. მისგან სირიული თარგმანია შემორჩენილი. ქართული თარგმანი, როგორც მაკარი მღვდლის (სავარაუდოდ XIII ს.) ცნობიდან ჩანს მას, ასურულის მცოდნეს, უთარგმნია ქართულად. ნუსხები დაზიანებულია და ძნელია გაიგო ტექსტში შეუსაბამობები ვისგან მოდის, მთარგმნელისაგან, მისთვის მისაწვდომი დედნიდან, თუ მოგვიანო რედაქტორის, პავლე დეკანოზოსაგან, რომელსაც საკმაოდ დაზიანებული ტექსტი შეუვსია. მაგრამ არის მნიშვნელოვანი ფაქტობრივი ცვლელბებიც, მაგ., როგორც კ. კეკელიძემ მიუთითა. მთარგმნელმა, თუ მისმა რედაქტორმა, პეტრეს ბიოგრაფიის ავტორი ზაქარია რიტორი, პეტრეს ერთგულ მიმდევარ, ზაქარია ქართველად აქცია და რაც უფრო მნიშვნელოვანია, პეტრე იბერი, საქვეყნოდ მონოფიზიტად და მონოფიზიტების ერთ-ერთ საყრდენად აღიარებული (მაგ.,ო. ბარდენჰევერი, ა. ჰარნაკი, კ. კეკელიძე, დ. ლანგი, ი. ლოლაშვილი და სხვა) უეჭველ დიოფიზიტად წარმოადგინა. საქართველოში მსოფლმხედველობრივი ცნობიერების ისტორიის თვალსაზრისით საყურადღებოა, რომ პეტრეს შესახებ „ქართლის ცხოვრების“ სხვადასხვა ვერსიებში ვახტანგ VI სახელით ცნობილ გამოცემამდე, ფაქტობრივად, პეტრეზე არაფერია ნათქვამი. ვახტანგისეულში კი პეტრეს(რომელიც ქართული მართლმადიდებლური ეკლესიის წმინდანია) შესახებ ორი მოზრდილი ჩანართია მოცემული, და ორივენი პეტრეს ცხოვრების ქართული თარგმანიდან მომდინარეობს. ეს მეფე ვახტანგ VI-ს არჩევანია და მის, როგორც ქართული კულტურის მკვლევარის და მოჭირნახულეს შორსმჭვრეტელობაზე მიუთითებს.

პეტრეს მონოფიზიტად მიჩნევის გამოა, რომ არც ე.წ. „ძველ ქართლის ცხოვრებაში“ (რომელიც 1996 წ. ი. ანთელავამ და ნ. შოშიაშვილმა გამოსცეს) პეტრეს სახელიც არაა ნახსენები, ხოლო ბატონიშვილი ვახუშტის „აღწერა სამეფოსა საქართველოსა“-ში პეტრეს დიდებაზე არაფერია ნათქვამი. ვახუშტი მხოლოდ აღნიშნავს,

რომ ვარაზ ბაქარის ძე, 12 წლის მურვანოსი მძევლად წაიყვანეს კონსტანტინეპოლში, სადაც იგი წმინდანი და ეპისკოპოსი გახდა. მაგრამ ვარაზ ბაქარის მანკიერებანი შთაბეჭდავდაა აღწერილი. ასურულიდან ქართულად ზემოაღნიშნული მთარგმნელი კი ბერობაში პეტრედ წოდებულ მურვანოსს მართლმადიდებლობის და საერთოდ ქართული კულტურის სიმაღლის საბუთად მიიჩნევს, ხოლო მის მამა- მეფე ვარაზ-ბაკურზე ნათქვამია: „იყო მართლმადიდებელი და დიდად ღმრთისმსახური მამის მამულად და მხურვალე სარწმუნეობასა ზედა უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესისა“.

ეს მთარგმნელი, ანდა მისი პირველწყარო — ბერძნულიდან ასურული თარგმანის ავტორი, — განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევს პეტრეს დიდ გავლენას ბიზანტიის ეკლესიაში და სამეფო კარზე, წამოსწევს მის პრაქტიკულ მოღვაწეობას და მრავლად აღწერს მის სახელთან დაკავშირებულ სასწაულებს (მაგ. ზეთის მაგიერ წყლით რომ 7 დღე ენთო სანთელი, სნეულთა განკურნვას, ნაკურთხი ხსნარით ერთი მთელი სოფლის დაავადებული ვაზის გადარჩენას და მრავალ სხვა), რომელთა ზემოქმედებით უამრავმა წარმართმა აღიარა ქრისტიანობა. უდავოდ მიჩნეულია ისიც, რომ პეტრეს გარდაცვალების შემდეგ გამოსამშვიდობებლად და გასაკურნავად იმდენი ხალხი მოვიდა, რომ „სამ დღეს ვერ შეუძლეს დამარხვად ნეტარსა მის“(17, 272). ბიოგრაფებს მაინც საჭიროდ მიაჩნიათ აღნიშნონ, რომ პეტრეს სიწმინდე და ავტორიტეტი უკავშირდებოდა იმასაც, რომ იგი „ფილოსოფოსობას სრულს“ ფლობდა (იქვ.133), რითაც აკვირვებდა თანამედროვეებს კონსტანტინოპოლში, შემდეგ კი — ქ. ღაზაში(იგივე მაიუმი, ანდა მიუმი). ღაზაში მის გარშემო იყვნენ შემოკრებილი საყურადღებო თეოლოგები, უპირველეს ყოვლისა, ესაია და ენეა ღაზელები. ენეა ცნობილი დიალოგის- „თეოფრასტეს“ ავტორია, რომელშიც აღწერილია მხოლოდ ადამიანურ გონებაზე დამყარებულ ცოდნაზე (ე.ი. ბერძნულ ფილოსოფიაზე), რწმენის გამარჯვება და ამ სახელის მატარებელი ვინმე ფილოსოფოს თეოფრასტეს დამშვიდობება აკადემიასთან, როგორც ბერძნული კულტურის ცენტრთან. ეს ის ენეაა, რომელიც სიამაყით წერდა,

რომ აკადემია და ლიცეუმიც შეიძლება იპოვო არა პირეის(ათენის ნავსადგურის) გავლით, არამედ ღაზაში.

ბელგიელი მკვლევარი ე. ჰონიგმანი(1892-1954) რომელიც შ. ნუცუბიძისაგან დამოუკიდებლად მივიდა იმ აზრამდე, რომ „არეოპაგიტიკის“ ნამდვილი ავტორი ღაზაში მოღვაწე პეტრე იბერია და საყურადღებო არგუმენტი(იოანე ღაზის, როგორც მწერალის და პეტრეს მასწავლებლის მნიშვნელობაზე ხაზგასმით) გააძლიერა ეს პოზიცია, წერდა: „თვით ათენელები ჩამოდიდონენ ღაზაში პლატონის ენისა და ფილოსოფიის შესასწავლად“(23, 49).

თუ რას გულისხმობდა პეტრე იბერიის ბიოგრაფი „ფილოსოფოსობის“ ქვეშ, ძნელი მისახვედრი არაა. ეს ის პერიოდია ქრისტიანული თეოლოგიის განვითარებაში, როცა დიდი მნიშვნელობა ენიჭება დასაბუთებას, ე.ი. როცა მიღებულია კლიმენტ ალექსანდრიელის(150-215) განმარტება, რომ პავლე მოციქული ბერძნულ ფილოსოფიას რომ უარყოფდა, მხედველობაში ეპიკურე და მისი მიმდევარი ათეისტები ჰყავდაო. თავად კლიმენტი ფიქრობდა, რომ მისი საკუთარი პოზიცია ბერძნული ფილოსოფიის მიმართ, სულაც არ ეწინააღმდეგება პავლე მოციქულისას, რომ ჭეშმარიტი ფილოსოფია ღვთის წყალობაა ადამიანებისათვის.(ნ.,188) ფილოსოფიასთან ამგვარ მიმართებას კიდევ უფრო აზუსტებდა გრიგოლ ღვთისმეტყველი (330-390), მას უდავოდ მიაჩნდა, რომ, „თუ გვსურს, საერთოდ არ დავცილდეთ კეთილს, ან ფილოსოფოსი უნდა ვიყოთ. ან სხვისი ფილოსოფიის მიმდევარი“.

აქ იგულისხმება ფილოსოფიის თეოლოგიაში იმგვარი შესავლის სტატუსი, რომელიც ამზადებს ადამიანს, მის სასრულო გონებაზე მალლა მდგომი ჭეშმარიტი რწმენის პრინციპების გასაგებად, ამდენად ფილოსოფია, მართალია, თეოლოგიის მსახურია, მაგრამ უდავოდ ღირებული და სათანადოდ დაფასებული.

პეტრე, მიუხედავად მისი საოცარი ერთგულებისა მონაზნობის იდეალებისადმი, სულაც არ ემშვიდობებოდა ცოდნას, მას ცოდნა, როგორც მისი ეპოქის დიდ მოაზროვნეებს, მაგ., გრიგოლ ღვთისმეტყველს და დიონისე არეოპაგელს, ღვთისაკენ გზის აუცილებელ

ნაწილად მიაჩნდა. მისთვის ეს იყო ადამიანის მცდელობა ღმერთისაკენ საკუთარი შესაძლებლობებით გზა გაეკაფა, ე.ი. მომზადებულიყო იმის მისაღებად, რისი ღირსიც შეიძლებოდა „ყოვლად ბრძნულ დუმლში“ გამხდარიყო. პეტრეს ბიოგრაფები ფილოსოფიურად ორიენტირებულნი სულაც არ ყოფილან, მაგრამ მაინც მოჰყავთ პეტრეს დიდებული სიტყვები: „ვითარცა მტილი მზუარისაი ურწყავი განხმების და უნაყოფო იქმნების, ეგრეცა გონებაი მონაზონისაი უნაყოფო არს თვინიერ წიგნისა კითხვისა და სმენისა სწავლათა სულერიტასა“ (19.270).

კიდევ უფრო მნიშვნელოვანია პეტრეს მიერ მორწმუნე ადამიანისგან ღმერთისათვის შესაძლებელ შესაწირთა შორის საკუთარი „გაწმენდილი გონებისათვის“ ყველაზე დიდი მნიშვნელობის მინიჭება. ეს საკითხი, ქრისტიანული თეოლოგიისათვის მნიშვნელოვანია და ამაზე ისიც მიუთითებს, რომ მართლმადიდებლობის უდიდესი ავტორიტეტი – იოანე დამასკელი(875-753) თავის „გარდამოცემაში“ საჭიროდ მიიჩნევს „არაწმინდა გონების“ განმარტებას და მის შინაარსად გულისხმობს არა მარტო პიროვნების მიერ ბოროტების ფაქტიურ ჩადენას, არამედ რაიმე ამგვარის გაფიქრებასაც კი. (26.640)

არა ნაკლებ საყურადღებოა ქრისტეს გამოცხადების (რაც პეტრე იბერს არაერხელ განუცდია) სიღრმისეული ზნეობრივი გაგება, რის საფუძველზეც ქართველმა მოაზროვნემ კეთილი საქმის გვერდით, კეთილი მიზანის, კეთილი განზრახვის, როგორც შინაგანი სტიმულის გადამწყვეტი მნიშვნელობა წამოსწია. ეს ხილვა დაახლოებით ისეთ სიტუაციაში მოხდა, როგორც პავლესათვის (გარდ.67წ.) უფლის გამოცხადება დამასკოს გზაზე, ასევე, წმ.

აგუსტინეს (350-430) მიერ ზღვის ნაპირას მოთამაშე ბავშვის სახით ზეციურისგან იმ ჭეშმარიტების გაგება, რომ ნების თავისუფლების საკითხი ადამიანური ლოგიკით ვერ აიხსნება, ანდა დიდი მორწმუნე და დიდი მეცნიერი ბ. პასკალის (1623-1662) დიალოგი ქრისტესთან. ამ დონის მოაზროვნეების გულრწფელობაში შეეჭვება უსაფუძვლოა. თუნდაც უკიდურესი ათეისტი, თუ იგი ობიექტურია,

იტყვის, რომ აქ სამივე შემთხვევაში, საქმე გვაქვს იმასთან, რასაც საკუთარ თავთან დიალოგს უწოდებენ. საკუთარი თავის უმაღლესი შესაძლებლობების წარმოსახვის საფუძველზე, ესაა დიალოგი თავად ჭეშმარიტებასთან, ანუ ეს ადამიანის, როგორც ღვთის ხატისა და მსგავსის მიერ საკუთარი უმაღლესი შესაძლებლობების განამდილებათ. ცნობილია, ანალოგია ყოველთვის მოიკოჭლებს, მაგრამ მისი ღირსებაც ამაშია, რამდენადაც, არსებითად განსხვავებულებს აკავშირებს. ამ მიზნით, ანალოგიისათვის მივმართავ მათემატიკის მიერ, დიდი ხნის ძიების შემდეგ, ამოცანის სიზმარში ამოხსნის დაშვებას, ანდა კომპოზიტორის მიერ ძილში მშვენიერი მელოდიის შექმნას. იმ ფაქტით, რომ ეს სიზმარში მოხდა, ამოხსნილის ჭეშმარიტობას, ანდა ამ დროს შექმნილ მელოდიის მშვენიერებას ხომ არაფერი აკლდება? უნდა შევეცადოთ ამ კუთხიდან გავიგოთ დიდი ადამიანების სიზმრები და ხილვები. ბიბლიურ იაკობთან, პავლე მოციქულთან, პეტრე იბერთან, ბ.პასკალთან და სხვებთან, აქაც პრინციპულად ამგვარ ძიებასთან და ამგვარ იმედთან გვაქვს საქმე. ფსიქოლოგიურად ამგვარი ვითარება კარგად ახსნა ცნობილმა ფრანგმა მოაზროვნემ ე. რენანმა (1823-1892), როცა მოციქულების მიერ ქრისტეს აღდგომის გულწრფელი მოლოდინი ფსიქო-ფიზიკური პარალელიზმის გადაღახვის შესაძლებლობის რწმენას დაუკავშირა. (29. 37-50).

პეტრეს არაერთხელ ჰქონდა ხილვები, როგორც თავად ქრისტესთან, ისე გარდაცვლილ დიდ მორწმუნეებთან შეხვედრის. ყოველთვის ეს იყო მისი ძიებების გაგრძელება და საკუთარი ნააზრევის გაძლიერება რომელიმე დიდ მორწმუნეში, ანდა თავად ქრისტეში მისი პროექციით. ასეთი ხილვის დროს ეზიარა პეტრე იბერი დიდმნიშვნელოვან პრინციპს ადამიანის აზრისა და მოქმედების შესაფასებლად. მეტიც, პიროვნების სიმაღლისა და ზნეობის გასანსხვავებლად. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, იმის გასაგებად, რასაც როგორც ძველ, ისე ახალ აღთქმაში, ეწოდა დიდმნიშვნელოვანი მცნება შურისგებისა. ეს მცნება ადამიანს, რაგინდ რწმუნელი და გონიერი არ უნდა იყოს იგი, კი არ უთმობს უმაღლეს სას-

ჯელს, სახელდობრ მეორე ადამიანის მოკვდინებას, არამედ მხოლოდ უფალს და გასაგებს ხდის მის სიტყვებს: „შურისგება ჩემია“! რადგან მხოლოდ უფალს შეუძლია იცოდეს ადამიანის სულის შინაარსი, მისი ნამდვილი განზრახვა (მოგონებაი), რომელიც შეიძლება არ ემთხვეოდეს იმას, რაც ამ განზრახვის შედეგად რეალობად იქცა.

გასაგები უნდა იყოს, რომ აღნიშნული პოზიცია სულაც არ ეწინააღმდეგება გრიგოლ ღვთისმეტყველის (329-390) ცნობილ პოზიციას სიტყვისა და საქმის მიმართების თაობაზე. კერძოდ, მის მიერ „საქმის“ „სიტყვაზე“ წინ დაყენებას; „სჯობს საქმე უკმოი სიტყვასა უსაქმოსა, ვერავინ ამაღლდა თენიერ საქმისა ქმნისა“.... (17,365).

დიდი ღვთისმეტყველის ეს მოსაზრება ეხება გამოთქმულ სიტყვას და მის ნამოქმედარს, ე.ი ემპირიას, ანუ საქმეს. ძნელი დასანახი არაა, რომ განზრახვას (მოგონებაის), რომელზედაც „პეტრეს ცხოვრებაშია“ ლაპარაკი, მხოლოდ შინაგანი სიტყვა შეიძლება ეწოდოს. ის არაა სიტყვა, რომელიც სხვისადმი მიმართული. იგი გამოთქმული აზრია და შეიძლება სწორი იყოს და შეიძლება არა, ასევე, შეიძლება გულრწფელი იყოს და შეიძლება არა. როგორც გამოთქმულზე, მასზე შეიძლება ყველამ იმსჯელოს, ვინც მას გაიგონებს, განზრახვის როგორც დასახული მიზნის რაობა კი, მხოლოდ პიროვნებამ და ღმერთმა შეიძლება იცოდეს და მისი შეფასება შეუძლებელია ადამიანური სამართლისათვის, რადგან სამართალი აუცილებლობით გულისხმობს სხვა ადამიანის, ანდა ადამიანების დაჯერებასაც (19. გვ.281-282)

ძალიან მნიშვნელოვანია ამ პროცესში პეტრეს სულიერი ძიების ანალიზი. ქრისტესთან შეხვედრა ზომ შედეგია პეტრეს მიერ საკუთარი ადრინდელი პოზიციის გადასინჯვის და თავისი ახალი პოზიციის თავად ქრისტეს მოსაზრებად ყოფნის ღირსად მიჩნევის? გავიხსენოთ კონკრეტული სიტუაცია: ღვთისმშობლის სახელობის ეკლესიის შენებისას, პეტრეს, რომელიც ფიზიკურად თავგამოდებით შრომობდა, დაქანტულს ჩაედინა. მას გამოეცხადა ეშმაკი და ღმერთის უსამართლობაზე და უმადურობაზე მიუთითა, რომლის წყალობითაც

პეტრე ამ დღეშია. პეტრემ რწმენის ფარით მოიგერია ეშმაკი, მაგრამ ჩანს რაღაცნაირად უკმაყოფილო დარჩა საკუთარი თავის. სადღაც ეჭვიც შეეპარა, შესძლებდა თუ არა ეკლესიის აშენებას და, თუ ვერ შესძლებდა, მაშინ მისი აქამდელი შრომაც ფუჭად ჩაივლიდა. იგი მიხვდა, რომ ეშმაკის გამოცხადება მისი „სწორედ ამგვარი, ეჭვის შედეგი იყო და, რაც მთავარია, მისი პასუხიც ეშმაკისადმი, ჩანს, მისთვისაც არ იყო საკსებიო დამაჯერებელი. თუმცა ეშმაკი გააძევა. მისთვის ნათელი არ იყო მისი საკუთარი სულიერი პოზიცია (და შეიძლება ითქვას) თავად საკუთარი მსოფლმხედველობის მთლიანობაც. სწორედ ამ დროც მიაგნო პეტრეს გონებამ ქრისტიანობისათვის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანეს პრინციპს, რომელზედაც ამ დიდ მორწმუნეს მანამდე, ჩანს, არ უფიქრია, ანუ არ უფიქრია იმაზე, რომ პიროვნების ღვაწლის შეფასებაში, გადამწყვეტი არის არა ემპირიული შედეგი (ამ შემთხვევაში, მშენებარე ეკლესიის დამთავრება), არამედ ამ პიროვნების წრფელი განზრახვა. პეტრეს ამ მიხედვის დასადასტურებლად გამოეცხადა ქრისტე და „მოაგონა“: „განა არ იცი? არავისსა წარესწყმედ შრომასა, არამედ მივაგებ კეთილსა მრავალწილად, არა ოდენ შრომათათვის, არამედ მოგონებათთვისცა“ (17. 261).

შინაგანი რწმენის სიმყარე, როგორც მორწმუნის საბოლოო და უძლიერესი საყრდენი, ქართულ კულტურაში უფრო ფართო პრინციპადაც გამოიყენებოდა. დავით აღმაშენებლის(XII ს.) „გალობანი სინანულისანი“ ამის ერთ-ერთი გამოვლენებაა, სადაც დიდი მეფე და მოაზროვნე, რომელსაც გაცნობიერებული ჰქონდა პასუხისმგებლობა საკუთარი ერისა და საკუთარი თავის წინაშე, უამრავი ცოდვის აღიარების შემდეგაც, მიუხედავად ყველაფრისა, მაინც შეწყალების იმედს იტოვებდა, რადგანაც სხვა ღმერთის იმედი არასდროს ჰქონია. სხვა ღმერთისთვის არასდროს მიუმართავს (30, 42). ამ დროს დავით აღმაშენებელი მისთვის გამორჩეულ წმინდანის – გრიგოლ ნოსელის (340-394) პრინციპს ემყარებოდა, რომლის აზრითაც, პიროვნება თავისი სიზმრისთვისაც პასუხისმგებელია (16).

„მივაგებ კეთილსა, არა ოდენ შრომათათვის, არამედ მოგონე-

ბათათვისცა“ (17. 261), ე.ი. განზრახვისათვისაც. ზნეობრიობისათვის ეს დიდმნიშვნელოვანი პრინციპი, პეტრე იბერთან „გაწმენდილ გონებას“ როგორც ღმერთისათვის აღამიანის შესაწირთაგან საუკეთესოს და უმაღლესი ღირებულების მქონეს, უკავშირდება („გონებაი წმინდაი უზეშთაეს არს და უფროის ყოველთა მსხვერპლთა, წინაშე უფლისა“ (9.266), დასავლეთის სქოლასტიკის დიდმა წარმომადგენელმა პიერ აბელიარმაც (1079-1142) გაწმენდილი გონების და კეთილი განზრახვის ამგვარი კავშირი ნახა საკუთარ შინაგან გამოცდილებაში და ზნეობრივი მოქმედების ძირითად კრიტერიუმად მიიჩნია, რითაც მნიშვნელოვნად განსაზღვრა დასავლეთის მსოფლმხედველობრივი კულტურის შემდგომი განვითარება. პეტრეს მიერ დადგენილი პრინციპი, რომ პიროვნების ზნეობრივ შეფასებაში გადამწყვეტი მნიშვნელობა განზრახვას(მოგონებაი) აქვს, იმდენად მნიშვნელოვანია, რომ ფსევდო-დიონისეს ავტორის იდენტიფიცაციასშიც არაპირდაპირ საბუთად გამოდგება: ასეთი ხილვის მქონე აღამიანს სავსებით შესაძლებელია „სიფხიზლეში“, ე.ი. განსჯის დონეზე, „არეოპაგიტულ კორპუსში“ შემავალი შრომები დაეწერა.

არაპირდაპირი საბუთი, რომ პეტრე იბერი ღრმა და ავტორიტეტულ თეოლოგად ითვლებოდა არის ისიც, რომ ერთ-ერთ ქრისტიან თეოლოგს მისი სახელით გამოუცია შრომა, ამ პლაგიატს, ალბათ, ერთადერთი, და, არსებითად თუ ვიმსჯელებთ, ზნეობრივი მიზანი ჰქონდა: პეტრეს ავტორიტეტის ძალით უნდოდა უფრო მისაღები გაეხადა ის პრინციპები, რომლებიც მას ჭეშმარიტად მიაჩნდა. ასეთი გულწრფელი პლაგიატები იმ ეპოქაში მრავლად იყვნენ. ათეულობით ვრცელდებოდა და საუკუნეებით ინარჩუნებდნენ ნდობას და გავლენას ფსევდო-არისტოტელეს, ფსევდო-ლონგინეს, ფსევდო-პროკლეს და სხვ. წიგნები. თუმცა პეტრე იბერი დიდი აღშფოთებით შეხვდა მისი სახელის ამგვარ გამოყენებას. მაგრამ არც მას და არც ბიოგრაფს არ უთქვამთ, რომ ეს უაზრო მცდელობა იყო, რადგან პეტრეს შრომები საერთოდ არ ჰქონია.

თუ XXს. ე.წ. ახალი ონტოლოგიის დიდი წარმომადგენლის ნ. პარტმანის (1882-195) ცნობილი მეთოდის (მოცემულობის მაქსიმუ-

მიდან თავისთავადის მინიმუმზე დასკვნის უფლებიანობის შესახებ) ტერმინებს გამოვიყენებთ, ამ ცნობაში უეჭველი მხოლოდ ისაა, რომ პეტრეს დიდი ავტორიტეტი ჰქონდა, მაგრამ ეს ერთმნიშვნელოვნად არ მიუთითებს იმაზე, რომ მას თეორიული შრომებიც ჰქონდა, თუმცა ამის გამორიცხვა უსაფუძვლოა. არსებობდნენ დიდი ფილოსოფოსები, რომელთაც არც არაფერი გამოუქვეყნებიათ სიცოცხლეში და არც მემკვიდრეებისათვის დაუტოვებიათ ხელნაწერები. დიდი სოკრატე (469-399) და ნეოპლატონიზმის მამამთავარი ამონიოს საკასი (175-242) ამგვარ მოაზროვნეთა ნიმუშები არიან.

ქართულ კულტურაში პეტრე იბერიის ძალზე დაგვიანებული აღიარება, ცხადია მისი ცხოვრების და სწავლების ცალმხრივი გაგებით უნდა აიხსნეს, რასაც მონოფიზიტები განსაკუთრებით უსვამდნენ ხაზს. მაგრამ ძნელი დასაშვები არ უნდა იყოს, რომ მეტროპოლიიდან უდაბნოში პეტრეს გაქცევა და მისი აშკარა მცდელობა არ ჩარეულიყო საეკლესიო დაპირისპირებებში, იმაზე მიუთითებს, რომ იგი იმ საერთო საფუძვლების ერთგული რჩებოდა, რომელნიც ქრისტიანობაში დაპირისპირებულებს აერთიანებდნენ, მაგრამ ინტერპრეტატორებს ამის დანახვა არ სურდათ. როცა დაგვიანებით, მაგრამ მაინც, მიიღო პეტრე იბერი ქართულმა კულტურამ და მისი სწავლება წმინდა დიოფიზიტურად წარმოადგინა, ესეც იმაზე მიუთითებდა, რომ დიდი მღვდელმთავარი დაპირისპირებულობაზე მაღლა მდგომ ღირებულებებს ემსახურებოდა და საერთოდ ზოგად ადამიანურ სასულიერო ზნეობრივ პრინციპებს ანვითარებდა, რაც უფლებას აძლევდა მის ბიოგრაფს ხაზი გაესვა არა მხოლოდ საქართველოს, არამედ საკაცობრიო სულიერი კულტურის წინაშე ამ დიდი მოაზროვნის და მორწმუნის დამსახურებისათვის.

საეკლესიო და სახელმწიფო პოლიტიკათა ხშირად საბედისწერო გადაკვეთების გამო, ძალზე რთულია ამა თუ იმ დიდი მოღვაწის პოზიციის ერთმნიშვნელოვანი განსაზღვრა, რაც, საერთოდ, პოლიტიკური და, კერძოდ, რელიგიური კულტურის ისტორიის კვლევას განსაკუთრებით ართულებს. თუნდაც ეს ისე აშკარად განსხვავებულ ვითარებებს ეხებოდეს, როგორიცაა მონოფიზიტობა (ანტიქალკე-

დონისტობა) და დიოფიზიტობა(ქალკედონისტობა), ე.ი. ღმერთში მხოლოდ ერთი, თუ ორი ბუნების აღიარება.

პეტრეს როგორც განსხვავებულ აღმსარებლობათა გამაერთანებლის როლი, ამა თუ იმ ასპექტით, მრავალ მკვლევართან ჩანს. მის მიერ „ჰენოტიკონზე“ ანუ მონოფიზიტების და დიოფიზიტების შემარგებელ, გამაერთიანებელ დოკუმენტზე („ჰენოს“ ბერძნულად ერთ-ს ნიშნავს) ხელის მოწერის აცილება, ერთმნიშვნელოვნად სულაც არ ნიშნავს, რომ იგი შერიგების მომხრე არ იყო. დიოფიზიტურ მაიუმის სასურველ ეპისკოპოსად მისი ყოფნის უბრალო ფაქტი საეჭვოდ ხდის ამგვარ მტკიცებას. ამ პოზიციის მომხრეები მიუთითებენ იმაზე, რომ იგი „ზომიერი მონოფიზიტი“, რომ არ ყოფილიყო, არ აირჩევდნენ მაიუმში ეპისკოპოსად, სადაც დიოფიზიტები იყვნენ გაბატონებული (13.142). იგივე კითხვა დღევანდელ მკვლევარებსაც აწუხებს. მაგრამ, პირადი სათნო ცხოვრების ძალა და გავლენა, ქრისტიანობის უფრო ადრინდელ ისტორიასაც უჩვენებია, როცა სარწმუნოებათა განსხვავების დროსაც, პირადი ღირსებები ოფიციალურ აღმსარებლობაზე უფრო წინ დაუყენებიათ. მაგ. პეტრე იბერამდე ერთი საუკუნით ადრე, ანტიკური კულტურის ზნეკეთილი წარმომადგენელი სინეზიოს კირენელი (375-415) მოუნათლავი იყო და მაინც აირჩიეს ეპოსკოპოსად (14. 553). საკმაოდ არ უნდა იყოს, რომ კაცობრიობის ისტორიაში სიკეთისაკენ მსოფლიოს მიბრუნებაში გადამწყვეტი როლის მქონე მოძღვრება, ე.ი. ქრისტიანობა, რომლის ერთ-ერთი ძირითადი პრინციპია – „გიყვარდეთ მტერნი თქუენნი“, პოლიტიკისაგან დამოუკიდებლად განხილული, მის აღმსარებლებს შორის არავითარი შეურიგებელი დაპირისპირების საფუძველს არ იძლევა. კავკასიაში ამ აღმსარებლობათა იმდროინდელი დაპირისპირების ისტორია, ამ კითხვაზე ერთმნიშვნელოვან დადებით პასუხს იძლევა.

თანამედროვე პოზიციიდან მიუკერძოებელი შეფასების ცდამ მაშინდელი პოლიტიკური და კონფესიური პროცესებისა, შეიძლება დადებითი როლი შეასრულოს პეტრე იბერის მოძღვრების შესახებ მკვლევარებში არსებულ დაპირისპირებების შერიგების თვალსაზრისით.

კ. ჰორნი, რომელმაც ბერძნულ, სირიულ, ლათინურ და არაბულ წყაროებზე რამოდენიმე წლის შედეგიანი მუშაობის შემდეგ 2001წ. ამერიკის კათოლიკურ უნივერსიტეტში დაიცვა დისერტაცია თემაზე: „თეოლოგიის მიღმა: პეტრე იბერის კარიერა V ს. პალესტინაში მიმდინარე ქრისტოლოგიურ დაპირისპირებებში“ (10). მიუხედავად პეტრეს, როგორც მონოფიზიტთა ბელადის უეჭველი აღიარებისა, არ გამორიცხავს გარკვეულ მიკერძოებას, თუნდაც ისეთი ავტორისა, როგორიც იყო იოანე რუფუსი, პეტრეს ერთგული მოწაფე და მისი მემკვიდრე საეპისკოპოსო ტახტზე. ამ ადამიანს მიეწერება, ასევე ცნობილი „პლეროფორიების“ (თეოლოგიის ანთოლოგიის, ყვავილთკრებულის) შედგენა. ეს კრებული დიდწილად პეტრეს აზრებს შეიცავს. (15, 44). ამ თვალსაზრისით გასახსენებელია ისიც, რომ იმპერატორი თეოდოსი II, ანუ თეოდოსი მცირე (401-450) რომელთანაც პეტრე იზრდებოდა და საერთო კეთილგანწყობით სარგებლობდა, (მაღალი თანამდებობაც ეკავა, შტალმაისტერი, მეჯინბეთუხუცესი იყო) მონოფიზიტებისკენ უფრო იხრებოდა. ხოლო დიდად გავლენიანმა მისმა დამ – პულხერიამ, რომელსაც ქალწულობის აღქმა ჰქონდა დადებული, სასახლეში მონასტრული ატმოსფერო გააბატონა, რატომ გაიქცა პეტრე და მისი ახალი მეგობარი იოანე ლაზი, ასე მონოფიზიტური და მონასტრული სულით გაჟღენთილი სასახლიდან?

პოლიტიკური პოზიცია ნათლად ჩანს პეტრეს ბიოგრაფიებშიც და მათში მთარგმნელების თუ რედაქტორების ნაკვალევში. მათი ღირებულების საზომი მარტო პირველწყაროსთან ერთგულება კი არ უნდა იყოს, არამედ უნდა დადგინდეს განსხვავებებისა და ცვლილების მიზეზები. თუ ამ საზომს გამოვიყენებთ „პეტრეს ცხოვრების“ მაკარისეულ თარგმანს მისი „შეცდომების“ სოციალურ საფუძველსაც დავინახავთ და სათანადოდ შევაფასებთ. პირველწყაროებთან ამგვარი გულმოდგინე შედარების შედეგად (ზაქარია რიტორის და ი. რუფუსის წყაროებთან) კ. ჰორნი ო. ბარდენჰევერის კვალად აკეთებს დასკვნას: „როგორც ჩანს ქართულ „პეტრეს ცხოვრებას“ არა აქვს რაიმე დამოუკიდებელი ღირებულება პეტრეს

ცხოვრების აღსადგენად (10, 49). მაგრამ თუ დაუუკუივრდებით, ეს ცვლილებები, გარკვეული აზრით არა მარტო პეტრეს ბიოგრაფიის დასაზუსტებლად, არამედ, და ესაა დღეს ჩვენთვის მთავარი, მაშინდელი ქართული კულტურის (ე.ი. მაკარი მესხისა და პავლე დეკანოზის დროინდელის) ბუნების და მისი ისტორიის გაგებისათვისაც საჭიროა. გარდა ამისა, თუ დიოფიზიტებსა და მონოფიზიტების დაპირისპირების რთულ ისტორიაში გარკვევას შევეცდებით პეტრე იბერის „საშუალოდ“ პოზიციის გათვალისწინება სასარგებლო იქნება. ამდენად ზემოაღნიშნული დასკვნა გარკვეულ დაზუსტებას საჭიროებს. ამგვარი დაშვების სასარგებლოდ შეიძლება მივუთითოთ იმ ფაქტზე, რომ იმპერატორ ზენონის (426-491) „პენოტიკონზე“ ხელმოწერას, იმპერატორის თხოვნის მიუხედავად პეტრე იბერი აერიდა, ისევე, როგორც მისი უფროსი მეგობარი და თანამოსენაკე ენეასი. მკვლევარები აღნიშნავენ, რომ ზუსტად იმის დადგენაც არ ხერხდება, იყო თუ არა დიდი ასკეტი ენეასი ქალკედონისტი (10, 113). მაგრამ საკამათოდ არ მიაჩნიათ, რომ ენეასმა ღვთისაგან მძიმე ავადმყოფობა გამოითხოვა, რათა ამ თავისთავად სასარგებლო დოკუმენტზე ხელმოწერა აეცილებია. ხელმოწერას თავად იმპერატორი თხოვდა. უფალმა მას თხოვნა შეუსრულა. იგი მცირე ხნით მძიმედ დაავადდა და მალე განიკურნა.

როგორც ზემოთ აღინიშნა, სრული ერთმნიშვნელობით, არც საქართველოში, არც სომხეთში რწმენითი ორიენტაციები, პეტრეს დროს, არ იყო მყარად განაწილებული. ფაქტია, რომ პეტრეს სიცოცხლეში და კარგა ხანს მისი სიკედილის შემდეგაც, რეგიონის პოლიტიკური მდგომარეობის გამო, პიროვნებებიც და ქვეყნებიც იცვლიდნენ პოზიციებს. და აქ მეორე დიდი. ქართველი მოღვაწის და მორწმუნის, პეტრეს თანამედროვის ვახტანგ გორგასალის (გარდ. 502წ.) რელიგიურ პოლიტიკასთან გარკვეული მსგავსებაც შეიძლება დაეინახოთ. სრულად მონოფიზიტური, ანდა დიოფიზიტური მაშინ არც საქართველო და არც სომხეთი არ ყოფილა. (11.311). ასე გრძელდებოდა პეტრეს გარდაცვალებიდან კარგა ხნის შემდეგაც (23. 43). როგორც აღნიშნავენ „თვით სომხური ეკლესიაც მხოლოდ 551

წლიდან უნდა ჩაითვალოს მონოფიზიტურად. (იქ.). ხოლო ქართლში VI ს. შუა წლებიდან, დიოფიზიტობა უფრო გაძლიერებულია და ეროვნულ სარწმუნოებად ქცეულა (იქ.390)., მაგრამ მონოფიზიტური მოსახლეობის არსებობას საქართველოში, მაშინ და მის შემდეგაც, არავინ უარყოფს(იქ.).

ახალგაზრდა მურვანოსი, იგივე ნაბარნუგი (საეკლესიო სახელი -- პეტრე იბერი) 12 წლისა წაიყვანეს კონსტანტინეპოლში, როგორც მძევალი, იმპერატორ თეოდოსი II-ისა. იგი მონოფიზიტებს უჭერდა მხარს და სპარსეთს, (რომელსაც ქრისტიანულ აღმსარებლობათა შორის მონოფიზიტობა უფრო აწყობდა) სომხეთისათვის წარუმატებლად ებრძოდა.

ცნობილია, რომ ამ იმპერატორს რთულ პერიოდში მოუწია მოღვაწეობა. მაგრამ მაინც შესძლო კეთილი კვალი დაეტოვებინა ბიზანტიის ისტორიაში. მან ატილასთან (+453) ქვეყნის დამანგრეველი ომი დიდი ხარკით აიცილა. იგი ე.წ. „თეოდოსის კოდექსის“ ავტორია, (439). მის დროს მნიშვნელოვანი რეორგანიზაცია განხორციელდა კონსტანტინეპოლის უნივერსიტეტში (425). მკვლევრები ხაზს უსვამენ, რომ, ძირითადად გარეგანი მტრისაგან თავდაცვით დაკავებული იმპერატორი, ნაკლებ ყურადღებას აქცევდა ქვეყნის მართვას. მისი უფროსი და--პულხერია და მისი ცოლი-- ეელოკია(401-465) ფაქტიურად მართავდნენ სახელმწიფოს.

დედოფალი ეელოკია, ათენელი რიტორიკის პროფესორის განათლებული და ნიჭიერი ქალიშვილი(მონათვლამდე ათენაიდა ერქვა), განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევდა პეტრეს, ზრუნავდა მასზე, უდაბნოში გაქცეულიც მოინახულა. ამ საფუძველზე ქთევან ნუცუბიძემ რომანიც დაწერა, რომლის კონცეფციაც შეიძლება საკამათო იყოს, მაგრამ ფაქტი ისაა, რომ ქალები მნიშვნელოვან როლს ასრულებდნენ პეტრეს ცხოვრებაში. განსაკუთრებით გამოყოფენ ცნობილ რომაელ ქალბატონ -- მელანია უმცროსს. ამბობდნენ, მან დაინახაო პეტრეზე ღვთის წყალობა, როცა კონსტანტინეპოლში სასახლეში ერთ-ერთ წვეულებაზე შეხვდა.(10, 67). მას პეტრეს სულიერ დედსა უწოდებენ. მელანია უმცროსს, რომელიც რომაელი

დიდკაცის და სენატორის ქალიშვილი იყო და მის ქმარს — პინინოს, ასევე დიდგვაროვანს, რომელნიც მონასტრებს აშენებდნენ და პავლე მოციქულის მოთხოვნის თანახმად, საკუთარი, ფიზიკურ შრომით ცხოვრობდნენ, მონაზვნები რომელ მეფე — დედოფლად თვლიდნენ. ასევეა ისინი მოხსენებული პეტრეს ცხოვრების ქართულ ვერსიაშიც. მასში მელანია უფროსის შესახებ არაფერია ნათქვამი. მელანია უმცროსის მიერ დაარსებულ მონასტერში პეტრე და იოანე აღიკვეცენ ბერად.

როგორც აღინიშნა, იმპერატორის სასახლეში კულტურული (შეიძლება ითქვას, მონასტრულიც) ატმოსფერო სუფევდა. რატომ გაიქცა პეტრე და მისი ახალი ნაცნობი იოანე ლაზი ამგვარი სასახლიდან? შ. ნუტუბიძის აზრით, ეს გამოწვეული იყო რთულ სასიყვარულო ამბავთან დაკავშირებული სკანდალით, „რომელშიც გარეული ყოფილა თავად დედოფალი ევდოკია. შ. ნუტუბიძის აზრით, „მეტიწმეტად გულმოდგინე ბიოგრაფებმა საერო განათლების მქონე ქართველი უფლისწულის, ბიზანტიის კავალერიის ბრწყინვალე მეთაურის ეს იძულებითი ლტოლვილება კონსტანტინეპოლიდან განდევილობრივ ღვაწლად შეცვალეს. მეტიც, თითქოს ღვთისმიერი გამოცხადების აღსრულებას ისახავდა მიზნად“.(7.169).

ამგვარ ინტერპრეტაციას მაშინ საქართველოში გაბატონებული საბჭოთა იდეოლოგიის და პოლიტიკის ათეისტური არსის ზეგავლენა ეტყობა. თუ მხოლოდ წყაროებს დავეყრდნობით, სასახლის დატოვების მიზეზის უფრო იყო, პეტრეს ახალგაზრდობიდანვე განმსაზღვრული სურვილი: მთელი თავისი შესაძლებლობანი იქეთკენ მიემართა, რომ მაქსიმალურად დაქვემდებარებოდა ღმერთისათვის უმაღლესი ღირებულების მქონე შესაწირის — „გონებაი განწმენდილის“ მიღწევას. მას არ აკმაყოფილებდა რწმენის ის დონე, რომლის შესაძლებლობასაც იმპერატორის სასახლე (მეფე-დედოფლის მთელი მცდელობათა მიუხედავად) იძლეოდა. პეტრე ხომ საიეფო სამოსლის ქვეშ, ფარულად, თხის თმისაგან მოქსოვილ უხეშ პერანგს ატარებდა, რათა სხეულებრივი ლტოლვანი მაქსიმალურად დაეთრგუნა.

ჩვეულებრივი ადამიანისათვის, თუნდაც ჩვეულებრივი მორწმუნისათვის, ამ გაუგებარ და მიუღებელ გულმოდგინეობას პეტრეს მისი მსახურებიც საყვედურობდნენ. ქართულად არსებულ „პეტრეს ცხოვრების“ ერთ-ერთ ვარიანტში ამ საყვედურს საინტერესო სოციალური დატვირთვა ეძლევა. მსახური, ალბათ, პატრიოტი ქართველი, სიზარმაცის გამო კი არ ეუბნება უარს პეტრეს სასანთლეში ზეთის ჩასხმაზე, არამედ საკმაო საფუძველს წამოაყენებს თავისი ურჩობის და განრისხებული საყვედურობს: „რასა იქმ, დააშთობ თავსა შენსა? არა უწყია, რამეთუ შენ მხოლოი უეი მამასა შენსა და ყოველი სამეფო ქართველთა შენდა დამოკიდებულ არს?“ (19. 165).

ეს ის იშვიათი შემთხვევაა, როცა დაპირისპირებულ მხარეთაგან ორივენი მართალია. მსახური მაშინდელი საქართველოს კონკრეტულ სიძნელებებზე მიუთითებდა, პეტრე კი – ღვთის წინაშე, როგორც საქართველოს, ისე საერთოდ, კაცობრიობის გამართლებას ისახავდა მიზნად. (23, 48).

აქვე ისიც უნდა გავიხსენოთ, რომ ამავე რიგის მოვლენა იყო პეტრეს მიერ ეპისკოპოსობაზე კატეგორიული უარის თქმა. ეს იყო უარი სასულიერო სფეროში, ასე ვთქვათ, საზოგადოებრივ მოღვაწეობაზე. ეს, პეტრეს აზრით, მას ხელს შეუშლიდა ღვთისაკენ პირად სულიერ წინსვლაში. მაგრამ პეტრე მიხვდება, რომ სხვა პიროვნებათა სულიერი ამაღლებისათვის ზრუნვაც აუცილებელია ნამდვილი მორწმუნისათვის. როგორც ყოველთვის, ამგვარ სიტუაციაში, ე.ი. ჭეშმარიტი გზის ძიების პროცესში, პეტრე იხილავს ქრისტეს, რომელიც მას მკაცრად ეუბნება: არა გიც ნაწილი არცა სამკეიდრებელთა ჩემთა, უკეთუ არა დამწყსნე ცხოვარნი ჩემნი“ (19. 168).

იქნებ საყურადღებო იყოს XIX ს. ცნობილ მკვლევართა მოსაზრება, რომ არეოპაგეტიკის ავტორი, არც მონოფიზიტი და არც დიოფიზიტი, არამედ საშუალო პარტიის წარმომადგენელია (1. 294). აქედან თუ შევხედავთ, იქნებ მეტი ღირებულება შეიძინოს ბიოგრაფთა მიერ იმ ფაქტების წამოწევამ, რომელნიც მიგვიითითებენ პეტრეს

ნამდვილ სურვილზე – ამ დაპირისპირებაზე მაღლა დამდგარიყო. პეტრე ხომ ცდილობდა, რამდენადაც შესაძლებელი იყო, საერთოდ არ ჩარეულიყო სასულიერო და, მით უმეტეს, საერო ზელისუფლების წარმომადგენელთა შორის დაპირისპირებაში. მეტიც, არც მისივე საკუთარი სწავლების, საკუთარი თეოლოგიის ინტერპრეტაციებით დაინტერესებულყო. ამაში არც ახალი და არც გასაკვირი არაფერია, ყველა შემოქმედი, გავლენიანი მოძღვრებისა, სოკრატედან (თუ პითაგორადან არა) დაწყებული და მ. ჰაიდელგერით (1889-1976) გათავებული, არც ერთ ინტერპრეტაციასთან არ აიგივებდნენ საკუთარ პოზიციას. ალბათ, ასეთსავე მიმართებაში იყო პეტრე იბერი საკუთარი სწავლების მხოლოდ მონოფიზიტურად, ანდა მხოლოდ დიოფიზიტურად მიჩნევის მიმართ. თუმცა, ჩანს ზოგჯერ იძულებული იყო დაძაბული სიტუაციის განსამუხტავად მონოფიზიტობის მომხრეთათვის დაეჭირა მხარი.

უნდა აღნიშნოს, რომ მართლმადიდებლური ეკლესიის მიერ წმინდანად შერაცხული პეტრე იბერი, რომელსაც ქალკედონური პოზიციიდან განსხვავებული ეკლესიებიც აღიარებდნენ, ცნობილი ავტორების მიერ ან უგულებელყოფილი იყო, ან გარკვეული დისტანციით მოიხსენიებოდა ქართულ კულტურაში. საკმარისია იმაზე მითითებაც, რომ ანტონ კათოლიკოსი (1720-1788) თავის „წყობილსიტკაობაში“ პეტრეს არ ახსენებს (14) და არც ქართულ მატრიანეებში მოიხსენიებოდა ვახტანგ VI მიერ „ქართლის ცხოვრების“ გამოცემამდე. ამასთან დაკავშირებით, შეიძლება ითქვას, რომ საქართველოში მსოფლმხედველობრივი აზროვნების საყურადღებო ასპექტია, ის რომ ქართული კულტურის დაცემის ეპოქაში XIII – XVII სს. ძალზე საინტერესო განაზრებებთან გვაქვს საქმე პეტრე იბერის „რეაბილიტაციის“ მცდელობის თვალსაზრისით. (14ა.)

ვახტანგისეული „ქართლის ცხოვრების“ გამოცემის შემდეგაც პეტრე იბერის ღირებულების გაცნობიერება მის მშობლიურ კულტურაში მაინც შორს იყო ადეკვატურისაგან. ამ გზაზე მნიშვნელოვანი ეტაპი იყო, ცნობილი გერმანელი მეცნიერის რ. რააბეს მიერ 1895 წ. პეტრე იბერის ცხოვრების ასურული ვერსიის საკუთარი,

გერმანული თარგმანითურთ გამოქვეყნება, დამახასიათებელი სა-
თაური: „პეტრე იბერი. V საუკუნის საეკლესიო და ზნეობრივი
ისტორიის სურათი“ (2). მომდევნო 1896 წ. ნ. მარმა რუსულ ენაზე
გამოაქვეყნა საინტერესო ნარკვევი – „ცხოვრება უფლისწულის,
მოღვაწის და მაიუმის ეპისკოპოსის პეტრე იბერისა“ (3), მაგრამ XX
ს. შუა წლებებში ნუცუბიძე-პონიგმანის თეორიასთან დაკავშირებით
პეტრე იბერის სახელი ახალი ასპექტით განხილვის საგანი გახდა.
შ. ნუცუბიძის დიდი ცოდნა და სინთეზური კვლევის იშვიათი უნარი
იყო საჭირო, რომ პეტრე იბერის შესახებ შემორჩენილი ცნობე-
ბიდან არსებითი კავშირი დაენახა მაიუმის ქართველ ეპისკოპოსის
ნააზრევსა და XV საუკუნიდან ფსევდო-დიონისე არეოპაგელად
წოდებულ ავტორს შორის, რომელმაც საკაცობრიო კულტურას
აჩუქა დღეს „არეოპაგიტიკის“ საერთო სახელით ცნობილი უდი-
დესი მნიშვნელობის 4 თეოლოგიური ნარკვევი და 10 წერილი.
მათში ანტიკური ფილოსოფიის შემაჯამებელი ნეოპლატონური
ფილოსოფია, რომელსაც ქრისტიანები იყენებდნენ, მაგრამ მუდამ
საკამათო ვერსიებით, სანიმუშოდ იყო გადააზრებული ქრისტიანული
მსოფლმხედველობის პოზიციებიდან. ეს ნაშრომი VI საუკუნეში
გავრცელდა. ავტორი თავს პავლე მოციქულის მიერ მოქცეულ
დიონისე არეოპაგელს უწოდებდა. ანონიმმა თავისი განზრახვა ისე
კარგად შეასრულა, რომ სპეციალისტების ცნობით, 4 საუკუნის
განმავლობაში ქრისტიანი თეოლოგები ნეოპლატონიკოსებს თითქმის
არც ახსენებდნენ და თუ ვინმე მათთან მსგავსებაზე მიუთითებდა,
მარტივად პასუხობდნენ, რომ წარმართებმა, პლოტინემ (III ს.),
პროკლემ (V ს.) და სხვებმა მოიპარეს პირველ საუკუნეში მც-
ხოვრები, პავლე მოციქულის მიერ ქრისტიანად მოქცეული დიონისე
არეოპაგელის აზრები. აღორძინების ფილოლოგებმა ეჭვი შეიტანეს
დიონისეს ავტორობაში. შემდეგ დადასტურდა, რომ თავად დიო-
ნისე პროკლეს იყენებდა. ასე დადგა ფსევდო-დიონისე არეოპაგელის
პრობლემა. დაიწყო ნამდვილი ავტორის ძიება. წამოყენებულია 22
პიპოთუზა. შეიძლება ითქვას, რომ შ. ნუცუბიძის (1942 წ.) და
ბელგიელი მეცნიერის ე. პონიგმანის (1948 წ.) პოზიცია მათ შორის

ყველაზე საფუძვლიანია. ე. პონიგმანმა (1892-1954), როგორც შ. ნუცუბიძის თანამოაზრე და თანამებრძოლი ს. ჯაუხარიშვილი აღნიშნავდა, ახალი და მნიშვნელოვანი ასპექტი წამოაყენა ამ ჰიპოთეზის სასარგებლოდ: მაღალი ალბათობით უჩვენა, რომ პეტრე იბერის მასწავლებელი და მეგობარი იოანე ლაში (ერისკაცობაში-მიტრიდატე) და „არეოპაგიტიკაში“ ფიქსირებული ღიონისეს მასწავლებელი იეროთეოსი ერთი და იგივე მოაზროვნეა (10.110).

პირველ ხანებში ნუცუბიძე-პონიგმანის თეორიას დასავლეთში დიდი სიხარულით შეხვდნენ. შემდეგ პრობლემური ასპექტებიც წამოიწია. შეიძლება ითქვას, რომ ყველაზე საფუძვლიანი შენიშვნები ისევ ქართველ მკვლევრებს ეკუთვნის (კ. კეკელიძე, ი. ლოლაშვილი, ნ. შოშიაშვილი და სხვ.). ამ კითხვებზე დამაჯერებელი პასუხის გაცემამდე ეს საინტერესო თეორია სამუშაო ჰიპოთეზად რჩება, რომელთანაც ქართული და საკაცობრიო კულტურის მრავალი პრობლემა დაკავშირებული. ზემოაღნიშნული უფლებას მაძლევს ვთქვა, რომ V საუკუნის ქართველი უფლისწულის, ბერის და ეპისკოპოსის პეტრე იბერის შესახებ შემორჩენილი ცნობების შეგროვება, კვლევის თანამედროვე მეთოდებით მათი შედარება და შეფასება ჩვენი კულტურისა და მეცნიერებისათვის საჭირო საქმეა, როგორც წარსულის უკეთ გასაგებად, ისე მომავლის გამოწვევათა ღირსეულად შესახვედრად.

ამ წერილის მიზანი კი იმის ჩვენებაა, რომ დიდ ქართველ მოაზროვნეს, წმინდა პეტრე იბერს, თუნდაც მხოლოდ იმით რასაც მისი ბიოგრაფები გადმოგვცემენ, სრული ღირსება ჰქონდა იმისათვის, რომ „არეოპაგიტიკის“ შესაძლებელ ავტორთა სიაში ყოფილიყო, მაგრამ ამის გარეშეც, მის მიერ წამოყენებული პრინციპები ადამიანის, როგორც პიროვნების, თავისი თავის, კაცობრიობის და ღმერთის წინაშე პასუხისმგებელის, მსოფლმხედველობის არსებითი ასპექტების წამოწევისათვის მას, მართლაც, ეკუთვნის პატივი ჩაითვალოს საქართველოს სიამაყედ და საერთოდ კაცობრიობის მეოხად.

1. Bardenhever O., Geschichte der Altkirchlichen Literatur, Bd. IV (Das Fünfte Jahrhundert mit Einschluss der syrischen Literatur des vierten Jahrhunderts, Berlin 1924.

2. Raabe R., Petrus der Iberer. Ein Charakterbild zur Kirchen und Sittengeschichte des Fünften Jahrhunderts. Syrische Übersetzung einer um das Jahr 500 verfassten griechischen Biographie. Herausgeben und übersetzt von Richard Raabe, Leipzig 1895.

3. Мар Н. Я., Жизнь Петра Иверя, царевича, подвижника и епископа майумского 5 века (Православный Палестинский Сборник 1896, т. 16, в. 2).

4. კეკელიძე კ., ქართული ლიტერატურის ისტორია, ტ. 1. თბილისი 1956. უნდა აღინიშნოს, რომ „პეტრე იბერის“ ქართული ცხოვრების ღირებულება სირიულთან შედარებით იმ ეპოქის გასაგებად ახალს, როგორც პატრისია პორნი ასკენის, არაფერს იძლევა და რაიმე დამოუკიდებელი ღირებულება არა აქვს (8.49), ეს ბარდენჰევერმაც აღნიშნა, (1.გვ.317). ვფიქრობ, ეს საკამათო საკითხია, მაგრამ, უდავო ისაა, რომ მას დიდი მნიშვნელობა აქვს ქართული კულტურის და პოლიტიკის თავგადასავლის გასაგებად. რაზედაც ი. ჯავახიშვილმა გარკვევით მიუთითა.

5. Кекелидзе К. Профессор Э Хонигман о Петре Ивере и сочинения Ис.-Дионисия Арсорагита. Труды ТГУ. т.63. Тбилиси .1956.

6. Charlesworth M., Philosophie and Religion.(From Plato to Postmodernism. Oxford, 2002.).

კლიმენტი ძალიან მკაცრია. თავის ცნობილ ნაშრომში, „სტრომატა“ იგი თვლის, რომ უბრალო მორწმუნე, ე.წ. ორთოდოქსი მორწმუნე, საქონელს ჰგავს, რომელიც იმიტომ მუშაობს, რომ ეშინია. იგი კარგ საქმეს აკეთებს, მაგრამ იმის ცოდნის გარეშე, თუ რას აკეთებს“. (გვ.188).

7. ნუცუბიძე შ., პეტრე იბერი და ანტიკური ფილოსოფიური მემკვიდრეობა. შრომები, ტ. V თბილისი 1975.

8. ყაუხჩიშვილი ს. ბიზანტიური ლიტერატურის ისტორია, თბილისი 1973

9. Rebillard E., reviewer. Cornell University – The Monastic School of Gaza. By Brouria Bitton-Ashkelony and Arych Kofsky. Ieiden and Boston: Brill, 2006. (The Expository Times. Book Review. 2009. <http://ext.sagepub.com>).

10. Horn Cornelia B. Ascetism and Christological Controversy in Fifth-Century Palestine. The career of Peter the Iberian. Oxford Early Cristian Studies. Oxford 2006

11. Horn C. B. Peter the Iberian and Palestinian Monasticism in fifth and early sixth-century Gaza. (in: "Aram" 15(2003). ეს ვრცელი წერილი შედგებოდა II თავისაგან: I. პეტრე იბერიელის სიკვდილი და დასაფლავება, II. მოცემული წერილის ხასიათი საზღვრები და მიზანი; III. ი. რუფუსის შრომები, როგორც პალესტინაში ანტიქალკედონიზმის წყარო; IV. ვინ იყო პეტრე იბერი?; V. პეტრე იბერი, როგორც პალესტინელი პროტომონაზის, ილარიონის მემკვიდრე; VI. პეტრე იბერის, როგორც მონაზვნის, ყოველდღიური ცხოვრება ღაზაში; VII, პეტრე იბერის მიერ მონასტერში მოწაფეების მიზიდვა, VIII. როგორი იყო მაიუმში სამონასტრო ცხოვრება პეტრემდე და პეტრეს შემდეგ? IX, რა შეიძლება გავიგოთ მაიუმის მონასტრის ფიზიკური სტრუქტურის შესახებ? X, არქეოლოგიური ფაქტები; XI, ანტიქალკედონიანობის და ქალკედონიანობის მშვიდობიანი და კონფლიქტური ურთიერთობანი ღაზის რეგიონში.

12. Chambers Biographical Dictionery. Ed. Una McGovern. 2003.

13. Book Review: Peter the Iberian: Cornelia B. Horn and Robert R. Phenix Jr.(ed. and tr.) John Rufus: The Lives of Peter the Iberian, Theodosius of Jerusalem, and the Monk Romanus. In: The Expository Times 2009. <http://ext.sagepub.com>

14. ჯაფარიძე ანანია, მიტროპოლიტი, ქართული სამოციქულო ეკლესიის ისტორია, თბილისი 2008. "სომეხთა მონოფიზიტობა ქალკედონური სამყაროსათვის აშკარა გახდა პეტრე მიჯინის მიერ მოწვეული ღვინის ადგილობრივი საეკლესიო კრების შემდეგ" გვ.

380. ეს კრება 551-554 წწ. მიმდინარეობდა, ე.ი. პეტრეს გარდაცვალებიდან და ძენონის პენოტიკონის ძალაში შესვლიდან 64 წ. შემდეგ. ძენონის პენოტიკონი 491წ. ვალარშაპატში სომხეთის საეკლესიო კრებამაც მიიღო.(იქვ. 646)

14⁺ შეიძლება ამასთან იყოს კავშირში „ქართლის ცხოვრების“ მრავალ გამოცემაში პეტრეს მამის ვარაზ – ბაკურის ხაზგასმულად მკაცრი კრიტიკა და ამ მეფის ქება პეტრეს ცხოვრების ქართულ ვერსიებში და ასევე, „სადღესასწაულოში“, რომელიც, ალბათ, ვახტანგ VI პოზიციის მქონე სასულიერო პირმა, დემეტრე პეტრესძე ეპიტაფილმა 1742წ. მოსკოვში გადაწერა. იქ აღნიშნულია, რომ დიდი მღვდელთმობღვარი პეტრე „იყო ძე ქართველთა მეფისა, ვარაზ ბაკური კეთილ მორწმუნისა“(19. 184).

15., Chidascheli Sch.. Neoplatonismus im Mittelalterlichen Georgien.(Accademia Nazionale Dei Lincei. N 198, Roma 1974.) როგორც შ. ზიდაშელმა, აღნიშნა, პეტრე, ალბათ, პირველი ქართველია, რომელმაც ყრმობიდან წამოღებული სამშობლოს განცდა, წინაპრების, მშობლების, გამზრდელების ხსოვნა, ქართული ლოცვები საეკლესიო ისტორიაში შეიტანა.(იხ. ქართველ ფილოსოფოსთა ლექსიკონი. თბ. 2000,გვ.57)

16. შეადარეთ: ზინთიბიძე ე. „უახლესი ტენდენციები ქართულ-ბიზანტიური ლიტერატურული ურთიერთობების კვლევის მიმართულებით“ (კრებ.: ბიზანტიოლოგია საქართველოში. რედ. ნ. მახარაძე. თ. დოლიძე. თბ. 2007. გვ. 546).

17. ძველი ქართული ლიტერატურის ქრესტომათია, ტ.I. (რედ. ს. ყუბანეიშვილი), თბილისი 1946.

ქართული „პეტრეს ცხოვრება“ თავის წყაროდ მიუთითებს ვინმე ზაქარიას, როგორც პეტრე იბერიის ქართველ მოწაფეს. ე. ჰონიგმანის აზრით, აქ მიუხედავად იმისა, რომ ბევრი რამაა შეცვლილი (მაგ. პეტრეს ქალკედონისტობა, მისი სახელი ნაბარნუგი კი არა მურვანოსია, შესავალი და დასკვნაც შეცვლილია), მაინც, ქართული „პეტრეს ცხოვრება“ რუფინუსის „პეტრეს ცხოვრების“ ვერსიაა. დ. ლენგი, ჰონიგმანთან თანხმობით, ხაზს უსვამს მსგავსებას ქართულ და სირიულ ტექსტებს შორის და მიაჩნია, რომ ქართული ზაქარია

სქოლასტიკოსის ტექსტიდან მოდის(10. 48). სხვები განსხვავებებს და შეუსაბამობებს აქცევენ მეტ ყურადღებას. მაგრამ, შეიძლება ითქვას, რომ ასეთი აღგილები, ძირითადად, შეცდომა კი არა, არამედ გარკვეული განზრახვით განხორციელებული რედაქციაა. მთარგმნელი და რედაქტორი ცდილობდნენ ქართული კულტურის და სახელმწიფოს მაშინდელი სიძნელების გადასაჭრელად გამოეყენებიათ სახელგანთქმული წინამორბედი. აქაც ჩანს, რომ *ერი რომელიმე აღმსარებლობისათვის კი არ არსებობს, არამედ ერისა და სახელმწიფოსათვის არსებობენ აღმსარებლობები*, როგორც ძირითადი, რელიგიური ჭეშმარიტების ინტერპრეტაციები, რომელთა შორისაც ამოირჩევენ ერის გამოჩენილი წარმომადგენლები (როგორც, მაგ, ლუთერმა აირჩია პროტესტანტიზმის საკუთარი ხედვა. კალვინმა თავისი და ა.შ.). ისტორია იმასაც გვიჩვენებს, რომ ერის ინტერესებისათვის, ოფიციალურად რჯულსაც იცვლიან, როგორც ეს ავღანეთში დალუპულმა გიორგი XI-ემ გააკეთა, რომელიც აბჯრის ქვეშ გულზე ჯვარს ატარებდა (14,986). ქართულ კულტურაში პეტრეს „რეაბილიტაციასთან“ დაკავშირებულია მეორე გასათვალისწინებელი ფაქტიც: ქართულად მთარგმნელი მიუთითებს, რომ პეტრე იბერის ქება რომის ცნობილ პაპს გრიგოლ დიდს, ლოლოთეტსაც(540-604) გამოუთქვამს. ეს აზრი ექვთიმე მთაწმინდელისაგან (ათონელისგან, იგივე იბერიელისაგან-963-1028) მოდის. მან თარგმნა გრიგოლის „დიალოგონი“ 1011წ. და ცნობილი მოღვაწე პეტრე ესპანელი (იბერიელი), როგორც კ. კეკელიძე აღნიშნავს, ქართველ პეტრე იბერად აქცია (4. 203-207). ეს, ცხადია, არ შეიძლება იყოს არც პეტრე ესპანელი(იბერი- 1205-1277) რომელიც რომის პაპი გახდა 1276წ. იოანე XXI სახელით. იგი ცნობილი „Summulac Logicales“ ავტორია, რომელშიც დიალექტიკა მიჩნეულია „ხელოვნებათა ხელოვნებად და მეცნიერებათა მეცნიერებად“. რაც შეეხება გრიგოლ ლოლოთეტს მასთან მიმოწერა ჰქონია ქართლის კათოლიკოს კირიონს, ნესტორიანული მწვეალებლობის შესახებ (4.,124-125). ს. ყაუხჩიშვილის გამოცემულ „ქართლის ცხოვრებაშიც“ (თბ. 1955, ტ. I. მითითებულია ვახტანგ VI -სიტყვებზე, რომ, მან მონახა „პეტრეს ცხოვრება“ და შეიტანა „ქართლის ცხოვრებაში“. აქაცაა

აღნიშნული, რომ რომის პატრიარქმა გრიგოლ დიალოღმა აღწერა პეტრეს ცხოვრება. („ქართლის ცხოვრება, ტ.1, 235). ერთ-ერთი თვალმისაცემი შეუსაბამობაა ის, რომ ქართულ ვერსიებში ერთ-ნაირად კონკრეტულადაა განსაზღვრული, რომ პეტრემ 65 წელი იცოცხლა. სხვა წყაროები – 80 წელს მიუთითებენ.

18. „პეტრეს ცხოვრებაში“ პეტრეს უახლოეს მეგობარს – ესაიას ეწოდება „მონაზონთა მამა“ და იგი „პეტრეს მასწავლებელად (მენტორად) ითვლება“ (10. 167).

19. ლოლაშვილი ი. (რედაქტორ-გამომცემელი). არეოპაგიტული კრებული. თბილისი. „მეცნიერება“. 1983.

20. „ქართლის ცხოვრება“. ტომი I. სანაძე მ., შოშიაშვილი ნ. (რედ.). თბილისი 1994

მიუხედავად იმისა, რომ მაკარი მესხი და მისი ტექსტის მოგვიანო რედაქტორი კარგად მიხვდნენ პეტრეს საჭიროებას ქართული კულტურისათვის, ვახტანგ VI-მდე (და სამწუხაროდ, ნაწილობრივ, მის შემდეგაც) პეტრეს სათანადო ყურადღება არ ექცეოდა. მ. სანაძისა და ნ. შოშიაშვილის მიერ გამოცემულ ადაპტირებულ „ქართლის ცხოვრებაში“, ეს ასპექტი კარგადაა წარმოდგენილი. როგორც ცნობილია, ვახტანგის შექმნილმა მეცნიერ კაცთა კომისიამ „ქართლის ცხოვრებას“ დაუმატა 5 ტექსტი: „1. ისტორია ქრისტეს კვართის მცხეთაში მოტანისა, 2. ანდრია მოციქულის ქადაგება საქართველოში, 3. პეტრე იბერის ცხოვრება, 4. ცამეტი სირიელი მამის (იოანე ზედაზნელისა და მისი მოწაფეების) ცხოვრება, 5. მოკლე შენიშვნა ღვთის და კონსტანტინეს წამებაზე“ (13.141). აქედან ზემოაღნიშნულმა მკვლევრებმა „პეტრე იბერის ცხოვრება“ შეიტანეს „ქართლის ცხოვრების“ თავის გამოცემაში. ეს გამოცემები არ არიან ნუცუბიძე ჰონიგმანის თეორიის მომხრენი. ისინი პეტრე იბერს „ზომიერ მონოფიზიტს“ უწოდებენ. რამდენადაც იგი, მათი აზრით, მხარს უჭერდა იმპერატორ ძენონის (426-491) „ჰენოტიკონს“. ეს საინტერესო ფაქტია, მაგრამ ისიც უნდა გვახსოვდეს, რომ მიუხედავად იმპერატორის თხოვნისა, პეტრემ „ჰენოტიკონს“ ხელი არ მოაწერა. ეს გამოცემები, გარკვეული ასპექტით, ეთანხმებიან „პეტრეს ცხოვრების“ ასურულიდან

ქართულად მთარგმნელს ამ დიდი საეკლესიო მოღვაწის, როგორც „ეროვნული გმირის“ შეფასებაში (იქ. 142).

21. ანტონ კათალიკოსი, წყობილსიტყვაობა, თბილისი, 1980

22. Lang D. M., Peter the Iberian and His Biographers. Journal of Ecclesiastical History, vol.2. (1951).

23. ზიდაშელი შ. ქართული ფილოსოფიის ისტორია. თბილისი, 1988; შ. ზიდაშელმა რიგ მკვლევართა ყურადღება მიაქცია იმას, რომ გიორგი მთაწმინდელის ამაყი განცხადება იმის თაობაზე, რომ საქართველოში მართლმადიდებლობისაგან გადახრებს აღგილი არ ჰქონია, სინამდვილეს არ შეეფერება (ibid 23, 43)

24. Kobusch Th., Christliche Philosophie, Entdeckung der Subjektivität. Darmstadt. 2006.

25. Lexikon der Antike (Hrsg. J. Irmscher). Berlin. 1984

26. წმ. იოანე დამასკელი, მართლმადიდებელი სარწმუნოების ზედმიწევნითი გადმოცემა. თბილისი 2000. დამასკელისათვის „არაწმინდა გონებას“ განეკუთვნება, არა მხოლოდ ამ გონების თანხმობა უკადრის საქციელზე, არამედ ამგვარი რაიმეს გაფიქრებაც კი“ (გვ.440).

27. თევზაძე გ., უდანაშაულობის პრეზუმფცია და მორალურობის პრეზუმფცია „ანალები“ , N.3. თბილისი. 2008.

28. აბულაძე ი., ძველი ქართული ენის ლექსიკონი, თბილისი 1973: „გამოვიდა სენაკით და გზასა შეუდგა სოფლისასა, რაითა მოგონებული საქმითაცა აღასრულოს“, გვ.263

29. Речан Э. Апостолы . Спн. 1907

30. დავით აღმაშენებელი, გალობანი სინანულისანი. ქართულ-ინგლისური ტექსტი. თბილისი 1993.

„გარნა არავე უღვიხუნე ზელნი..

არცა დავდე სასოებაი ჩემი

ღმრთისა მიმართ უცხოისა“. (გვ. 42).....

31. თევზაძე გ., პავლე მოციქული პეტრიწის კომენტარებში. (საღვთისმეტყველო კრებული, თბილისი 1981)

32. ამ დამოკიდებულებაზე მოგვიანებით. კ. პორნმა სპეციალური ნარკვევი გამოაქვეყნა სადაც ეედოკიას კვაზი- დედობილად

მიიჩნევს: *Empreses Eudocia and the Peter the Iberian. Patronage, Pilgrimage and the Live of a Foster Mother in fifth Century Palestine* (Bizantinische Forschungen, 28.(2004)p.197-213).

აღმსარებლობათა ურთიერთმიმართების ასპექტით საინტერესოა ორი დედოფლის, თეოდოსი მცირეს უფროსი დის—პულხერიას და მისი ცოლის—ევდოკიას (401-465) პოზიციათა შედარება. ევდოკია სარძლოდ პულხერიამ აირჩია, მაგრამ სასახლეში ისინი სასტიკად დაუპირისპირნენ ერთმანეთს იმპერატორზე გავლენისა და ძალაუფლებისათვის. პულხერიას ქალკედონის კრების არა უბრალო მომხრედ, არამედ ამ მიმართულების ერთ-ერთ ორგანიზატორადაც თვლიდნენ. მისი სიკვდილის შემდეგ იგი გათხოვდა, მისი ქმარი მარსიანე იმპერატორი იყო 450-457 წწ. იგიც ქალკედონიზმის მიმდევარი იყო. დაქვრივებული ევდოკია კი — ანტი-ქალკედონისტი.

მორწმუნენი მარკიანეს ახალ კონსტანტინეს(280-337) უწოდებდნენ, ზოლო დედოფალ — პულხერიას ადარებდნენ კონსტანტინეს დედას — დიდმორწმუნე ელენეს. (10. 351). ევდოკია თეოდოსის სიკვდილის შემდეგ იერუსალიმში ცხოვრობდა და, როგორც მწერალი, თავისი ქმრის საქმეებს აღიღებდა (12, ასევე, 23, 47).

33. ამ უცნაურ საუკუნეში, როცა მორწმუნეებით და განდევნილებით მართლაც „აივსო გამოქცაბულები“ (ლიბანიოსი) და მონასტრები საოცარი სისწრაფითა და მონდომებით შენდებოდა, მელანიას და მის ქმარს წმინდა მიწაზე დახვდა მელანია უფროსი. მელანია უმცროსის დიდება. მელანია უმცროსი, პეტრეზე 18 წ. უფროსი იყო. (10.138). იგი ორივეს, პეტრესაც და იოანე ლაზსაც საკუთარი შვილებივით უვლიდა (იქ.278). ეს ქალი უბედური დედა იყო. შვილები ქალი და ვაჟი, ჩვილები მოუკვდა. და მან ქმართან — პინიანოსთან ერთად, მონაზვნობას შეაფარა თავი. ქართულ „პეტრეს ცხოვრებაში“ მათ რომელიღაც მეფე და დედოფალი ეწოდებათ. ისინი ერთმანეთის მახლობლად, სხვადასხვა (დედათა და მამათა) მონასტერში ცხოვრობდნენ. სანამ წმინდა მიწაზე მივიდოდნენ მელანია უმცროსმა 7 წ. ეგვიპტეში გაატარა, როგორც მონაზონმა.

დიდგვაროვანი რომელიღაც ქალბატონი უმაღლეს სასულიერო პირთა წრეში ტრიალებდა. სამოღვაწეოდ მისი პალესტინაში გადასვლა.

შესაძლებელია, თავად ნეტარი ავგუსტინეს ((354-439) რჩევით მოხდა. ამდენად, მელანია უმცროსი ორი წმინდანის, ნეტარი ავგუსტინეს და წმინდა პეტრე იბერის სიმბოლური დამაკავშირებელი გახდა.

V ს. ის დრო იყო, როცა მორწმუნენი თანდათან ეგუებოდნენ ანტიკური ფილოსოფიის, როგორც ქრისტიანული სარწმუნოებისათვის აუცილებელი მსახურის საჭიროების აზრს და იმასაც, რომ მორწმუნეს არა მარტო კოსმოსის სრულყოფილებაში და სასწაულებში დაენახა ღვთის ძალა, არამედ პიროვნების სხეულებრივი მშვენიერებაც ღვთის წყალობად მიეჩნიათ. ჯანსაღი, ძლიერი და მშვენიერი სხეულის ღვთის სამსახურში ჩაყენება ამაღლებდა ამგვარი მორწმუნისადმი ნდობას. ეს „პეტრეს ცხოვრებაშიც“ ჩანს და მომდევნო საუკუნეების ქართულ პაგიოგრაფიაშიც.

V ს. საუკუნეში აღარავინ ფიქრობს, ანტიკურობის დაბრუნების შესაძლებლობაზე. იმპერატორ იულიანე განდგომილის(332-363) თავგანწირული მცდელობა და მისი მარცხი, ანტიკურობის დამცველთა ბოლო გაბრძოლებად იქნა მიჩნეული. ამ მცდელობის შემდეგ ძველის და ახალი მსოფლმხედველობების სინთეზის იდეამ მეტი ღირებულება მიიღო. ამის ერთ-ერთ გამოვლინება იყო მიწიერთან და საერთოდ სხეულებრივთან მსოფლმხედველობრივი შერიგების ცდა. რაც ღიონისე არეოპაგელთან „ყოვლითურთ ბოროტის“ არსებობის შეუძლებლობაზე ნეოპლატონური იდეის ათვისებით და იოანე დამასკელთან ბოროტის წყაროდ სულის და არა სხეულის აქტივობის დადგენა იყო. მანამდე კი ამ პოზიციას ამზადებდნენ ანტიკურობის ქრისტიანი „მიმდევრები“ სხეულებრივი მშვენიერების მნიშვნელობის წამოწევით. ამის საინტერესო და დამაჯერებელი გამოვლენა იყო მითითება, წმინდანთა სხეულებრივ სრულყოფილებაზე. აქ თავისებურად აღდგა ანტიკური მსოფლმხედველობის ერთ-ერთი ძირითადი პრინციპი: „ლამაზ სხეულში ლამაზი სულია“. „პეტრეს ცხოვრებაში“ ლაპარაკია ბერზე, რომელმაც „იხილა გარდაცვლილი ბერი ვინმე შუენიერი და პირი მისი ნათობდა ვითარცა მზე“ ეს წინასწარმეტყველი მოსეს ცხედარი აღმოჩნდა. (17. 267).

SUMMARY

Peter the Iberian(410-491) “The gem and the pride of Georgians and the aid to the entire Universe” as the Georgian Prince Nabarnug (Peter the Iberian in the monastic life), the Bishop of Majuma, was praised in Byzantine and Georgia.

His biography in Greek, composed ca. 500, survived through the Syrian translation , made in the 7th century. In 1895 it was translated into German, supplemented by comments and published in Leipzig by R. Raabe. Nearly every study of the ancient Christian literature includes the tribute to Peter the Iberian.

Peter the Iberian has intriguingly continued the search of understanding the Individual, Person, originated by Gregory of Nyssa. He laid the burden of responsibility into the Individual in every aspect of his activity, including the dreams. Peter in turn, aspiring to show the highest value of the Individual, alongside his efforts, as empiric actions, ascribed the conclusive meaning to his intent (“mogoncbai” in the original Georgian), even when the said intent was not realised. This line of thinking shows up afterward, in Pierre Abelard’s treatises and continues through Kant and Fichte.

Akin to his predecessor, Gregory the Theologian and his contemporary Pseudo-Dionisius the Areopagite, Peter the Iberian regarded philosophy as an essential step of a path to God.

The interest towards Peter the Iberian grows after the publication of the essays by Sh. Nutsubidze(1942) and E. Honigmann(1948). They claimed the unknown author of “Areopagitica” (Corpus Areopagiticum) was in fact Peter the Iberian .This theory was at first enthusiastically embraced in the Occident, albeit some problems with its acceptance had risen later.

Significantly, the theory of Nutsubidze – Honigmann is perceived as one of the most solid among 22 hypotheses on the identity of the author of “Corpus Areopagiticum” and remains legitimate working hypothesis so far.

Guram Tevzadze

გურამ თევზაძე
პეტრე იბერი

გამომცემლობის რედაქტორი *ნელი ელიზბარაშვილი*
ტექ. რედაქტორი *ინგა ნაეროზაშვილი*

წიგნი დაიბეჭდა გამომცემლობა „მერიდიანის“ სტამბაში

აღ. ყაზბეგის გამზ. №47

E -- mail: info@meridianpub.com ☎ 39-15-22